

Sygn. akt I CSK 1019/22

POSTANOWIENIE

Dnia 10 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Grzegorzcyk

w sprawie z powództwa E. B. i J. W.

przeciwko M. R.

o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 10 czerwca 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej powódek

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 8 kwietnia 2021 r., sygn. akt I ACa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności

o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżące powódki E. B. i J. W. powołały się na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych, związanych, po pierwsze, z dopuszczalnością stosowania w drodze analogii art. L p.w.k.c. do umów pożyczki zawartych przed wejściem w życie kodeksu cywilnego, po drugie, z wykładnią art. 387 § 2¹ pkt 1 i 2 k.p.c. w kontekście powinności spoczywających na sądzie drugiej instancji, który decyduje się zaakceptować stan faktyczny ustalony w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji i ocenę prawną tego sądu. Wskazały także na nieważność postępowania wynikającą z niedochowania przez sąd drugiej instancji standardów uzasadnienia wyroku kończącego postępowanie apelacyjne, określonych w art. 387 § 2¹ k.p.c.

Nieważność postępowania skarżące wiązały z pozbawieniem strony możliwości obrony jej praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Według utrwalonego poglądu pozbawienie strony możliwości obrony jej praw ma miejsce wtedy, gdy z powodu uchybień procesowych sądu strona nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części. Chodzi zatem o sytuację, w której w następstwie naruszenia przepisów prawa doszło do pozbawienia możliwości aktywnego uczestnictwa w postępowaniu w stopniu uzasadniającym przyjęcie, że strona została pozbawiona prawa do wysłuchania (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 226/02, niepubl., z dnia 4 marca 2009 r., IV CSK 468/08, niepubl., i z dnia 12 stycznia 2010 r., III CSK 87/09, niepubl.). Nieważności postępowania z powodu pozbawienia możliwości obrony nie mogą natomiast powodować mankamenty w zakresie sposobu sporządzenia uzasadnienia orzeczenia przez sąd drugiej instancji, gdyż uzasadnienie to – jakkolwiek istnieje już w chwili wydania orzeczenia (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2012 r., III CZP 77/11, OSNC 2012, nr 11, poz. 123) – z istoty rzeczy nie może mieć wpływu na możliwość realizacji uprawnień procesowych stron w fazie poprzedzającej podjęcie decyzji procesowej. W judykaturze wskazuje się wprawdzie, że w wyjątkowych sytuacjach, jeżeli sposób sporządzenia uzasadnienia nie pozwala na poddanie zaskarżonego wyroku

efektywnej kontroli kasacyjnej, zarzut naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. – co odpowiednio należy odnieść do art. 387 § 2¹ k.p.c. – może okazać się uzasadniony (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1997 r., II CKN 112/97, niepubl., z dnia 11 maja 2000 r., I CKN 272/00, niepubl., z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, niepubl. i z dnia 15 kwietnia 2016 r., I CSK 278/15, niepubl., oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CSK 293/12, OSNC 2013, nr 12, poz. 14), uchybienia tego nie można jednak wiązać z nieważnością postępowania przed sądem drugiej instancji.

W pozostałym zakresie należało zważyć, że powołanie się na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on precedensowy (nowy) charakter lub znaczenie dla rozwoju prawa. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych przepisów prawa i zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą; konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r. III CSK 180/07, niepubl.; z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, niepubl., z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl., z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, niepubl.).

Wątpliwości powołane we wniosku, zarówno dotyczące miarodajnych w sprawie regulacji międzyczasowych, jak i wymagań stawianych uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji, nie czyniły zadość tym wymaganiom. W zakresie pierwszego z zagadnień skarżące nie wykazały, z jakich przyczyn kwestia analogicznego stosowania do umowy pożyczki art. L p.w.k.c. mogłaby mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. We wniosku brak w szczególności argumentacji uzasadniającej, w jaki sposób odwołanie się do tego przepisu mogłoby rzutować na kluczową w sprawie kwestię przedawnienia roszczenia objętego powództwem, za taki argument nie można bowiem uznać konstatacji, że wyrok powinien być wtedy oparty o inne przepisy prawa, bez wyjaśnienia, dlaczego i w jaki sposób rzutowałoby to na jego treść i wynik postępowania w sprawie. Twierdzenie, że poddanie umowy pożyczki przepisom kodeksu cywilnego powodowałoby

konieczność oceny zarzutu przedawnienia przez pryzmat art. 5 k.c. nie uzasadniało odmiennej oceny, jeżeli zważyć, że zarzut naruszenia art. 5 k.c. nie został objęty podstawami kasacyjnymi.

W odniesieniu do drugiego zagadnienia podkreślenia wymagało natomiast, że problematyka dopuszczalności uznania przez sąd drugiej instancji za własne ustaleń faktycznych poczynionych przez sąd pierwszej instancji była wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego. Z rozstrzygnięć tych wynika, że sąd drugiej instancji, akceptując ocenę dowodów i ustalenia faktyczne dokonane w pierwszej instancji, nie ma obowiązku przytaczania przyczyn, dla których poszczególnym dowodom przyznano albo odmówiono mocy dowodowej; może poprzestać w tej mierze na uznaniu za własne poczynionych ustaleń faktycznych, z zastrzeżeniem obowiązku odniesienia się do zarzutów apelacji (art. 378 § 1 k.p.c.) (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2017 r., I CSK 212/16, niepubl., z dnia 14 września 2017 r., V CSK 666/16, niepubl., z dnia 6 grudnia 2017 r., I CSK 136/17, niepubl., a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2013 r., II PK 68/13, niepubl.). Nie jest przy tym bezwzględnie konieczne, aby sąd drugiej instancji – akceptując te ustalenia lub oceny – posłużył się konkretnym zwrotem językowym, powielającym formułę ustawową – w orzecznictwie zwrócono uwagę, że założenie o akceptacji ustaleń faktycznych może wynikać w sposób dorozumiany z całokształtu uzasadnienia, jeżeli nie budzi wątpliwości, że opiera się ono we fragmencie lub w całości na ustaleniach sądu pierwszej instancji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2020 r., IV CSK 95/19, niepubl. I przywołane tam szerokie orzecznictwo).

Przepis art. 387 § 2¹ k.p.c. stanowi w istocie – jak zauważa się w piśmiennictwie – legislacyjne usankcjonowanie dotychczasowego dorobku orzeczniczego dotyczącego wymagań, którym powinny odpowiadać motywy wyroku sądu drugiej instancji. W tym stanie rzeczy spostrzeżenie, że Sąd Apelacyjny posłużył się *in casu* odmienną formułą, próbując ustalenia i oceny Sądu pierwszej instancji, nie pozwalało uznać, że materia ta implikuje istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Niezależnie od tego, także w tym przypadku skarżące nie wykazały, z jakich przyczyn rozstrzygnięcie postawionej wątpliwości miałoby rzutować na wynik postępowania kasacyjnego. Powtórzyć należy, że wadliwości związane ze sposobem sporządzenia uzasadnienia wyroku przez sąd drugiej instancji mogą tylko wyjątkowo – jeżeli stoją na przeszkodzie jego kontroli kasacyjnej – stanowić skuteczny zarzut skargi kasacyjnej, a tym bardziej rozstrzygać o zasadności przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. W okolicznościach sprawy sytuacja taka nie miała miejsca – w zakresie istotnym z punktu widzenia oceny zarzutu przedawnienia motywy zaskarżonego wyroku pozwalały w pełni odtworzyć sposób rozumowania Sądu Apelacyjnego.

Ubocznie należało zauważyć, że skarżące nie odniosły się we wniosku do art. 276 k.z. *in fine*, według którego, jeżeli wymagalność wierzytelności zależała od woli wierzyciela przedawnienie rozpoczynało bieg od dnia, w którym wierzyciel mógł tę wolę najwcześniej wyrazić (por. w tym zakresie – w kontekście umowy pożyczki – orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 1 czerwca 1960 r., 3 CR 138/60, OSPiKA 1961, nr 7-8, poz. 202, w którym zwrócono uwagę, że odmienne zapatrywanie przekreślałoby cel przedawnienia i umożliwiałoby dochodzenie wierzytelności w niektórych wypadkach nawet po kilkudziesięciu czy setkach lat).

Uznawszy, że skarżące nie wykazały twierdzonych przyczyn kasacyjnych, należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

a.s.